

การปรับปรุงสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ CuAlO_2 ดีลาฟอสไซด์
โดยวิธี Liquid Phase Sintering
Improvement the Thermoelectric Properties of Delafossite CuAlO_2
by Liquid Phase Sintering Method

กนกพร ศรีกุล^{1,2*} อภาภรณ์ สกุลการะเวก² และ ราชศักดิ์ สักดานุภาพ²

¹*ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

²วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการข้อมูล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Email : *kanokporn.kmitl@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาการปรับปรุงสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ CuAlO_2 โดยการเติม Ag_2O ปริมาณในช่วง 0.0–6.0% โดยน้ำหนัก โดยใช้เทคนิค Solid State Reaction จากการผสมผง Cu_2O , Al_2O_3 และ Ag_2O เข้าด้วยกัน และอัดเป็นแท่งสี่เหลี่ยม สารตัวอย่างก่อนการเผาถูกนำไปวิเคราะห์สมบัติเชิงความร้อนด้วยเทคนิค Differential Scanning Calorimeters (DSC) พบว่า ผลการเติม Ag_2O เข้าไปในสารตัวอย่างจะเกิดการหลอมเหลวของโลหะ Ag ในช่วงอุณหภูมิ 1203–1233 K ตามด้วยการเกิดโครงสร้าง ดีลาฟอสไซด์ CuAlO_2 ที่ช่วงอุณหภูมิ 1300–1325 K จากนั้นสารตัวอย่างถูกนำไปเผาที่อุณหภูมิ 1373 K ในอากาศจากการวิเคราะห์สมบัติเชิงโครงสร้างด้วยเทคนิค X-ray diffraction (XRD) และ Scanning Electron Microscope (SEM) พบว่า สารตัวอย่างมีโครงสร้างหลักเป็นโครงสร้างดีลาฟอสไซด์ CuAlO_2 และผลการเติม Ag_2O จะพบโครงสร้างของ Ag แยกออกจากโครงสร้าง CuAlO_2 โดยสารตัวอย่างที่เติม Ag_2O จะมีขนาดเกรนใหญ่กว่าสารตัวอย่างที่ไม่ได้เติม Ag_2O ซึ่งกลไกของการเกิดปฏิกิริยาสามารถอธิบายได้ด้วยปรากฏการณ์ Liquid Phase Sintering จากการวิเคราะห์สมบัติเทอร์โมอิเล็กทริกพบว่า สารตัวอย่างที่เติม Ag_2O มีค่าการนำไฟฟ้าสูงขึ้น และมีค่าสัมประสิทธิ์ซีเบคต่ำกว่าสารตัวอย่างที่ไม่ได้เติม Ag_2O โดยสารตัวอย่างมีค่าเพาเวอร์แฟคเตอร์ (PF) มากที่สุด เท่ากับ $8.03 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ที่อุณหภูมิ 873 K

คำสำคัญ: ▶▶▶

วัสดุเทอร์โมอิเล็กทริก โครงสร้างดีลาฟอสไซด์ CuAlO_2 ปรากฏการณ์ Liquid Phase Sintering

 Abstract

In this research, thermoelectric properties of CuAlO_2 compounds were developed by addition of Ag_2O in the range of 0.0–0.6 %wt., using solid state reaction technique. The compounds were

prepared from mixtures of Cu_2O , Al_2O_3 and Ag_2O_3 powders which were ground and then pressed into rectangular bar samples. Thermal properties of the Ag_2O additional samples were analyzed by Differential Scanning Calorimeters (DSC). Two reaction temperatures were found from DSC, i.e. Ag melted reaction in 1203–1233 K and CuAlO_2 delafossite formation in 1300–1325 K. After that the samples were sintered in the atmosphere at 1373 K. The crystalline structure of the samples were analyzed by X-ray diffraction (XRD) and Scanning Electron Microscope (SEM). The main structure of the samples were CuAlO_2 delafossite and the samples were found the segregation of Ag surround CuAlO_2 structure. The samples with addition of Ag_2O show a larger grain size compared with that of the sample without addition of Ag_2O . The grain growth mechanism of the sample can be explained by liquid phase sintering phenomena. Thermoelectric properties of the samples were then performed. The samples with addition of Ag_2O yield the higher electrical conductivity and the lower seebeck coefficient than that of the sample without addition of Ag_2O . The highest power factor (PF) of the sample was $8.03 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ at measuring temperature of 873 K.

Keywords:

thermoelectric material, CuAlO_2 delafossite, liquid phase sintering phenomena

1. บทนำ

วัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกเป็นวัสดุที่ตัวนำที่ผลิตพลังงานไฟฟ้าได้เมื่อมีความแตกต่างของอุณหภูมิ จากหลักการดังกล่าวจึงนำวัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกมาใช้เป็นวัสดุตัวนำในการผลิตอุปกรณ์สำหรับผันกลับความร้อนที่เหลือทิ้งจากภาคอุตสาหกรรม หรือแม้แต่ภายในครัวเรือนให้กลับมาเป็นพลังงานไฟฟ้าได้โดยไม่มีมลพิษ จึงนับได้ว่าวัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกเป็นแหล่งพลังงานทางเลือกใหม่ที่สะอาด และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

วัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกที่ถูกสังเคราะห์ขึ้นมาในปัจจุบันนี้มีหลายชนิด เช่น PbTe , Bi_2Te_3 มีข้อดีคือ มีประสิทธิภาพสูงที่อุณหภูมิต่ำ ข้อเสียคือ เมื่ออุณหภูมิสูงจะเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันได้ง่ายและมีราคาแพง [1] เพื่อแก้ปัญหาข้างต้นจึงได้มีการนำ

วัสดุที่เป็นสารประกอบออกไซด์ที่มีโครงสร้างดีลาฟอสไซด์มาประยุกต์ใช้เป็นวัสดุเทอร์โมอิเล็กทริก เช่น CuFeO_2 [2] และ CuAlO_2 [3–6] ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความเสถียรสามารถทนความร้อนที่อุณหภูมิสูงได้ สารตั้งต้นมีราคาถูกสามารถเตรียมได้ในบรรยากาศปกติ และเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันได้ยาก [7, 8] ประสิทธิภาพของวัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกถูกกำหนดโดยตัวแปรพื้นฐานคือ เพาเวอร์แฟคเตอร์ (PF) นิยามดังสมการ (1)

$$PF = S^2 \sigma$$

โดยที่ S คือสัมประสิทธิ์ซีเบค (Seebeck coefficient) ซึ่งจะมีค่าสูงในกรณีที่วัสดุเป็นฉนวนและมีค่าต่ำในกรณีที่ เป็นโลหะ σ คือสภาพนำไฟฟ้า (Electrical conductivity) จะพบว่า วัสดุเทอร์โมอิเล็กทริกที่มีประสิทธิภาพดีควร มีค่าสัมประสิทธิ์ซีเบค และค่าสภาพนำไฟฟ้าที่สูง

งานวิจัยที่มีการศึกษาสมบัติทางเทอร์โม-อิเล็กทริกของ CuAlO_2 คือ Park K. และคณะ [3] ได้ศึกษาสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ CuAlO_2 โดยเผาที่อุณหภูมิต่างกัน คือ 1433 K และ 1473 K พบว่าสารตัวอย่างเผาที่อุณหภูมิ 1473 K มีการนำไฟฟ้า และค่า PF สูงกว่าสารตัวอย่างที่เผาที่อุณหภูมิ 1433 K Park K. และคณะ [4] ปรับปรุงสมบัติทางไฟฟ้าของ CuAlO_2 โดยการเจือ Fe_2O_3 แทนที่ Al เผาที่อุณหภูมิ 1473 K ได้สารประกอบ $\text{CuAl}_{1-x}\text{Fe}_x\text{O}_2$ ($0 \leq x \leq 0.2$) พบว่าสารตัวอย่าง $\text{CuAl}_{0.9}\text{Fe}_{0.1}\text{O}_2$ มีค่าการนำไฟฟ้า และค่า PF สูงสุดที่อุณหภูมิ 1140 K คือ $4.8 \Omega^{-1}\text{cm}^{-1}$ และ $1.1 \times 10^{-4} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ตามลำดับ Park K. และคณะ [5] ปรับปรุงสมบัติทางไฟฟ้าของ CuAlO_2 โดยการเจือ Mg แทนที่ Al เผาที่อุณหภูมิ 1473 K ได้สารประกอบ $\text{CuAl}_{1-x}\text{Mg}_x\text{O}_2$ ($0 \leq x \leq 0.2$) พบว่า สารตัวอย่าง $\text{CuAl}_{0.88}\text{Mg}_{0.12}\text{O}_2$ จะมีการนำไฟฟ้าและค่า PF สูงสุดที่อุณหภูมิ 1073 K คือ $1.3 \Omega^{-1}\text{cm}^{-1}$ และ $3.47 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ตามลำดับ T. Kurotori และคณะ [6] ได้ศึกษาสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ $\text{CuAl}_{1-x}\text{M}_x\text{O}_2$ โดยที่ M คือ Zn และ Ca พบว่า สารตัวอย่าง $\text{CuAl}_{0.999}\text{Ca}_{0.001}\text{O}_2$ เผาที่อุณหภูมิ 1473 K มีค่าการนำไฟฟ้าสูงที่สุด คือ $1.72 \Omega^{-1}\text{cm}^{-1}$ และมีค่า PF สูงสุดที่อุณหภูมิ 850 K คือ $7.4 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$

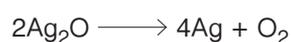
จากงานวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้นพบว่าการเติมสารเจือที่เหมาะสมเพื่อแทนที่อะตอมของ Al จะทำให้การนำไฟฟ้าของ CuAlO_2 เพิ่มขึ้น และส่งผลทำให้ค่า PF สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่าอุณหภูมิที่ใช้ในการสังเคราะห์ CuAlO_2 คือ 1473 K ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่ค่อนข้างสูง ทำให้สิ้นเปลืองพลังงาน จุดประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ ใช้กระบวนการ Liquid Phase Sintering เพื่อลดอุณหภูมิในการสังเคราะห์ และปรับปรุงสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ CuAlO_2

2. วิธีการวิจัย

เตรียมสารตัวอย่าง $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 โดยปฏิกิริยาของแข็ง โดยนำผงของ Cu_2O (99.0%), Al_2O_3 (99.99%) และ Ag_2O (99.0%) ผสมให้เข้ากันตามอัตราส่วน แล้วบดด้วยครกบดสารเป็นเวลา 2 ชั่วโมง จากนั้นแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งนำผงของสารตัวอย่างไปวิเคราะห์สมบัติเชิงความร้อนด้วยเทคนิค Differential Scanning Calorimeters (DSC, Mettler Toledo Model TGA/DSC1) ส่วนที่สองนำผงสารตัวอย่างอัดเป็นแท่งสี่เหลี่ยมขนาดความกว้าง 5 มิลลิเมตร ความยาว 20 มิลลิเมตร ความหนา 5 มิลลิเมตร นำสารตัวอย่างที่อัดแล้วเผาที่อุณหภูมิ 1373 K เป็นเวลา 24 ชั่วโมงในอากาศ บดและเผาซ้ำอีกครั้ง นำสารตัวอย่างที่ได้ไปวัดสมบัติเชิงโครงสร้าง โดยใช้เทคนิค Scanning Electron Microscope (SEM, EVO-MA10) และเทคนิค X-ray diffractometer (XRD, Bruker D8 Advance) วัดค่าความหนาแน่นด้วยเทคนิคอาร์คิมิดีส (ASTM C373-88) วัดค่าสัมประสิทธิ์ซีเบค และสภาพนำไฟฟ้า ตั้งแต่ 300 K ถึง 873 K ด้วยเทคนิค DC four-terminal method, (ZEM-3, Ulvac, Inc.) จากนั้นคำนวณค่า PF

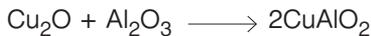
3. ผลการวิจัยและวิเคราะห์ผล

ภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ DSC ในบรรยากาศของสารประกอบ Ag_2O และ $\text{CuAlO}_2 + (6\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$ โดยกำหนดอัตราการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเท่ากับ $5^\circ\text{C}/\text{min}$ ภาพที่ 1(a) แสดงกราฟ DSC ของสารประกอบ Ag_2O พบว่า เกิดปฏิกิริยาคายความร้อนในช่วงอุณหภูมิ 623-663 K โดยจากงานวิจัยของ Roy R. และคณะ [9] ช่วงอุณหภูมิดังกล่าวจะเกิดปฏิกิริยา

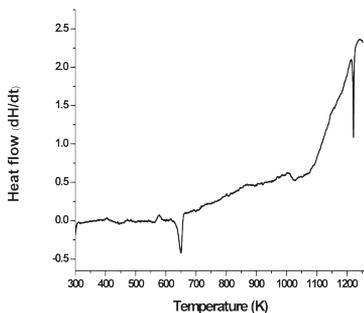
และในช่วงอุณหภูมิ 1203–1233 K จะเกิดปฏิกิริยาคายความร้อนอีกครั้ง ซึ่งเป็นช่วงอุณหภูมิที่ Ag เกิดการหลอมเหลว [10]

ภาพที่ 1(b) แสดงกราฟ DSC ของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (6\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$ พบว่า เกิดปฏิกิริยาคายความร้อนในช่วงอุณหภูมิ 1223–1263 K จากภาพที่ 1(a) พบว่า เป็นช่วงอุณหภูมิที่ Ag เกิดการหลอมเหลว และเกิดปฏิกิริยาคายความร้อนในช่วงอุณหภูมิ 1300–1325 K จากงานวิจัยของ Park K. และคณะ [3] พบว่า ช่วงอุณหภูมิดังกล่าวจะเกิดปฏิกิริยาของแข็งด้วยความสัมพันธ์

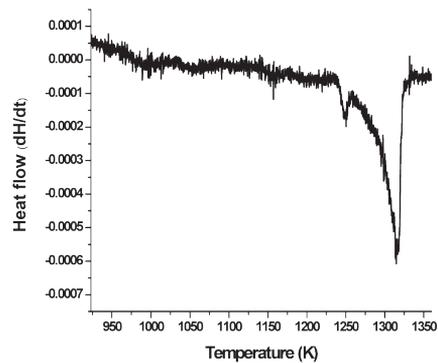

จากการวิเคราะห์กราฟ DSC ของสารประกอบ Ag_2O และ $\text{CuAlO}_2 + (6\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$ สรุปได้ว่าการเติม Ag_2O เข้าไปใน CuAlO_2 จะเกิดการหลอมเหลวของ Ag ตามด้วยการเกิดโครงสร้าง ดีลาฟอสไซด์ CuAlO_2

จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค XRD ของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 เเผที่อุณหภูมิ 1373 K ดังแสดงในภาพที่ 2 ซึ่งวัดที่มุม 2θ ตั้งแต่ 20–80 องศา เทียบกับฐานข้อมูลมาตรฐาน JCPDS 35–1401 พบว่า สารตัวอย่างทั้งหมดมีโครงสร้างหลักเป็นโครงสร้างดีลาฟอสไซด์ (CuAlO_2) และเกิดโครงสร้างของ CuO เล็กน้อย ที่อัตราส่วนการเจือ $x = 4.0$ จะพบโครงสร้างของ Ag และพบมากขึ้นเมื่อ $x = 6.0$ ในกรณีของ $x = 2.0$ ไม่พบโครงสร้างของ Ag อาจเนื่องจากข้อจำกัดของการวิเคราะห์ด้วย XRD

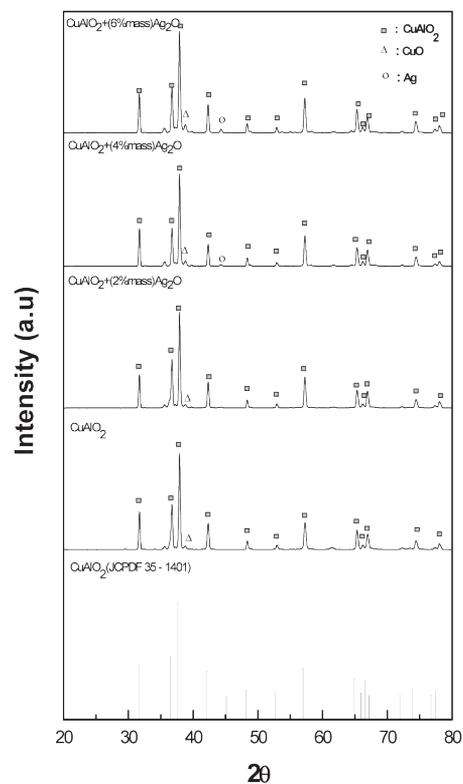

(a)

(b)

ภาพที่ 1 กราฟ DSC ของสารประกอบ (a) Ag_2O และ (b) $\text{CuAlO}_2 + (6\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$

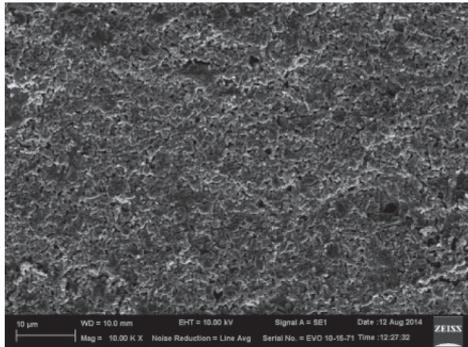

ภาพที่ 2 รูปแบบการเลี้ยวเบนรังสีเอกซ์ของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0

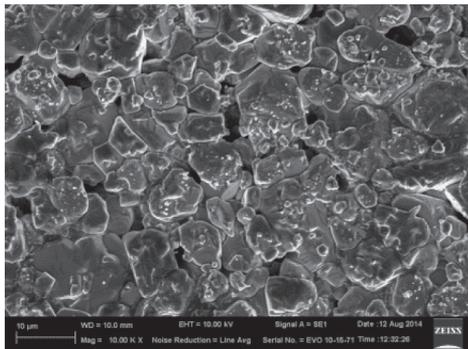
ภาพที่ 3 แสดงภาพ SEM ของสารตัวอย่าง $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass}) \text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 เเผที่อุณหภูมิ 1373 K จากภาพที่ 3 (a) พบว่า

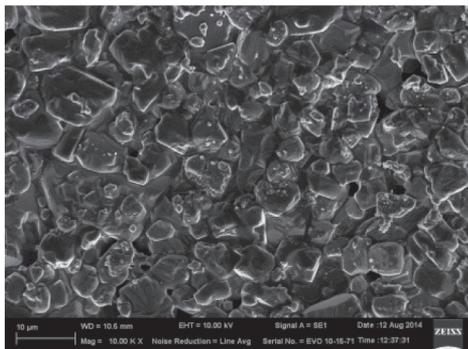
สารประกอบ CuAlO_2 มีขนาดเกรนเล็กกว่า 2 μm และเมื่อเติมสาร Ag_2O ทำให้เกรนของสารตัวอย่างมีขนาดใหญ่ขึ้น สามารถอธิบายโดยใช้หลักการของการเกิด Liquid Phase Sintering ดังแสดงในภาพที่ 4

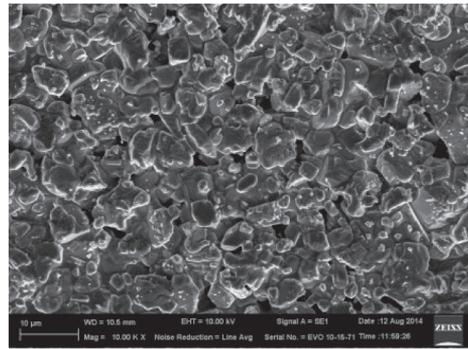
(a)

(b)

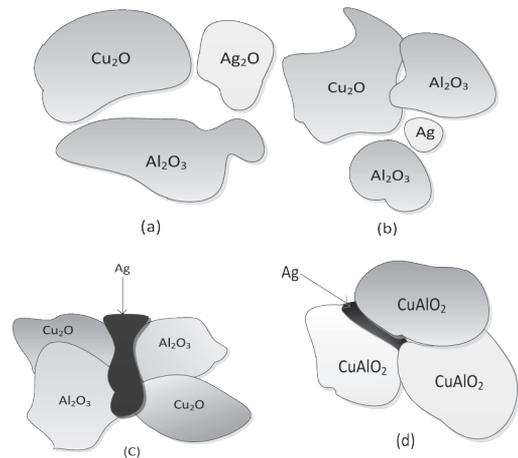

(c)

(d)

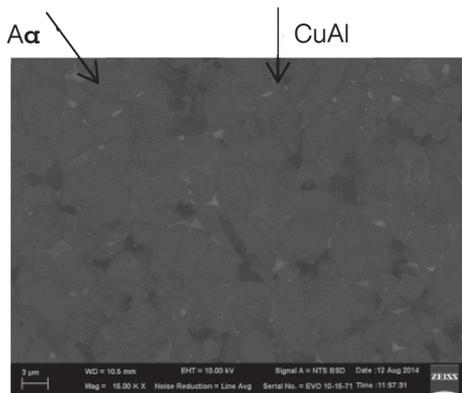
ภาพที่ 3 ภาพถ่าย SEM ของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$ (a) $x = 0.0$, (b) $x = 2.0$, (c) $x = 4.0$ และ (d) $x = 6.0$

ภาพที่ 4 แบบจำลองแสดงการเกิดปฏิกิริยาของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 แต่ในช่วงอุณหภูมิ (a) อุณหภูมิห้อง, (b) ช่วงอุณหภูมิ 623–633 K, (c) ช่วงอุณหภูมิ 1203–1233 K และ (d) ช่วงอุณหภูมิ 1273–1355 K

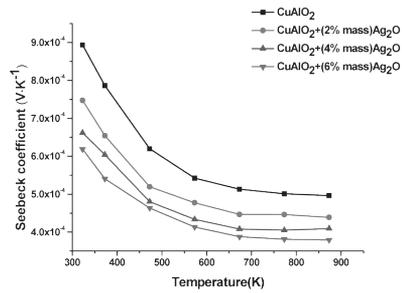
Liquid Phase Sintering เป็นวิธีที่มีการเติมสารบางชนิดเข้าไปในสารตัวอย่าง และเมื่อให้ความร้อนถึงจุดที่สารที่เติมเข้าไปเกิดการหลอมเหลว ของเหลวที่เกิดขึ้นจะดึงให้สารตัวอย่างที่ต้องการสังเคราะห์เข้าใกล้กัน ทำให้เกิดเกรนขนาดใหญ่ขึ้น ความหนาแน่น

มากขึ้น และรูพรุนน้อยลง [11] จากภาพที่ 4 (a) เป็นการผสมผงของสาร Cu_2O , Al_2O_3 และสารที่เติมเข้าไปคือ Ag_2O ภาพที่ 4 (b) ที่ช่วงอุณหภูมิ 623–633 K จะเกิดปฏิกิริยา $2\text{Ag}_2\text{O} \rightarrow 4\text{Ag} + \text{O}_2$ และที่ช่วงอุณหภูมิ 1203–1233 K Ag จะเกิดการหลอมเหลว ดังแสดงในภาพที่ 4 (c) ของเหลวที่เกิดขึ้นจะดึงให้ชิ้นงานใกล้กัน ทำให้รูพรุนมีขนาดเล็กลง และเกรนมีขนาดใหญ่ขึ้น ความหนาแน่นมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 4 (d) การวัดความหนาแน่นของสารตัวอย่างโดยหลักการของอาร์คิมิดีส โดยที่สารตัวอย่าง CuAlO_2 มีความหนาแน่นน้อยที่สุด คือ 0.98g/cm^3 และสารตัวอย่างที่เติม Ag_2O ในอัตราส่วน $x = 2.0, 4.0, 6.0$ มีความหนาแน่น $4.44, 4.41$ และ 3.89 g/cm^3 ตามลำดับ

ภาพที่ 5 ภาพ SEM ในโหมด Back scattered electron ของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0

ภาพที่ 5 แสดงภาพ SEM ของสารตัวอย่างในโหมด Back scattered electron จากภาพจะพบบริเวณส่วนใหญ่เป็นสีเทา มีสีขาวกระจายอยู่ทั่วไปจากการวิเคราะห์ด้วย EDS พบว่า บริเวณสีเทามีอัตราส่วนของ $\text{Cu}:\text{Al}:\text{O}$ เท่ากับ 1:1:2 ซึ่งตรงกับ CuAlO_2 บริเวณสีขาวพบเฉพาะอะตอมของ Ag เท่านั้น

ภาพที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์-ซีเบคตั้งแต่อุณหภูมิห้องถึง 873 K ของ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0

ภาพที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์-ซีเบคของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 วัดตั้งแต่อุณหภูมิ 300 K ถึง 873 K พบว่า ทุกปริมาณการเติม และทุกช่วงอุณหภูมิค่าสัมประสิทธิ์-ซีเบคแสดงค่าเป็นบวก ซึ่งแสดงพฤติกรรมของสารกึ่งตัวนำชนิดพี โดยมีพาหะอิสระส่วนมากเป็นโฮล ค่าสัมประสิทธิ์ซีเบคจะลดลงเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้จากสมการที่ (2)

$$s(T) = \frac{c_e}{n} + \frac{\pi^2 k_B^2 T}{3e} \left[\frac{\partial \ln \mu(E)}{\partial E} \right]_{E=E_f} \quad (2)$$

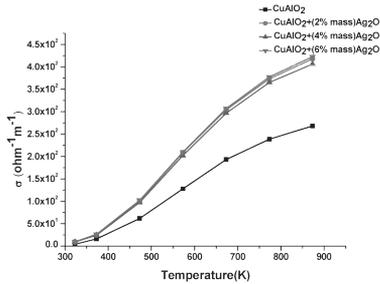
โดยที่
$$c_e = \left(\frac{\pi^2 k_B^2 T}{3e} \right) N(E)$$

- N คือ ความหนาแน่นของพาหะ
- c_e คือ ค่าความจุความร้อนจำเพาะ
- k_B คือ ค่าคงที่ของโบลทซ์มันน์
- $N(E)$ คือ ค่าความหนาแน่นของสถานะ

จากสมการ (2) แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์-ซีเบคจะแปรผกผันกับค่าความหนาแน่นของพาหะ (เทอมที่ 1) และแปรผันตรงกับอุณหภูมิ (เทอมที่ 2) ในงานวิจัยนี้อาจกล่าวได้ว่าในช่วงอุณหภูมิที่พิจารณา อิทธิพลความหนาแน่นของพาหะมีผลโดดเด่นกว่าอิทธิพลของอุณหภูมิ ทำให้อุณหภูมิเพิ่มค่าสัมประสิทธิ์-ซีเบคลดลง เนื่องจากความหนาแน่นของพาหะมากขึ้น

นอกจากนี้จากภาพที่ 6 ยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ซีเบคจะลดลงเมื่อปริมาณของ Ag_2O เพิ่มขึ้น เนื่องจากการเกิดโครงสร้างของ Ag กระจายในโครงสร้างของ CuAlO_2 (ภาพที่ 1 และภาพที่ 5) ซึ่ง Ag มีสมบัติเป็นโลหะจะมีค่าสัมประสิทธิ์ซีเบคที่ต่ำเมื่อเทียบกับสารกึ่งตัวนำและฉนวน

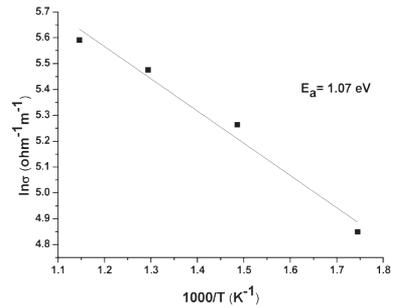

ภาพที่ 7 สภาพนำไฟฟ้าตั้งแต่อุณหภูมิห้องถึง 873 K ของ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0

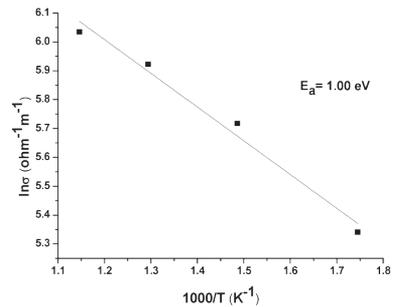
ภาพที่ 7 แสดงสภาพการนำไฟฟ้าที่เปลี่ยนแปลงกับอุณหภูมิตั้งแต่ 300–873 K พบว่าเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นสภาพการนำไฟฟ้าเพิ่มขึ้นซึ่งแสดงลักษณะของสารกึ่งตัวนำ สภาพการนำไฟฟ้าของชิ้นงานเมื่อเติมสาร Ag_2O เข้าไปในสารประกอบ CuAlO_2 ที่ปริมาณ $x = 2.0, 4.0, 6.0$ มีค่าสภาพการนำไฟฟ้าใกล้เคียงกัน และสูงกว่าขณะยังไม่เติมในทุกช่วงของอุณหภูมิ และที่ปริมาณการเติม $x = 6.0$ มีค่าสภาพการนำไฟฟ้าสูงที่สุดถึง $4.23 \Omega^{-1}\text{cm}^{-1}$ ที่อุณหภูมิ 873 K จากภาพที่ 7 สามารถนำมาหาค่าพลังงานกระตุ้น (E_σ) ได้จากสมการที่ (3)

$$\sigma = \sigma_0 \exp \frac{-E_\sigma}{kT} \quad (3)$$

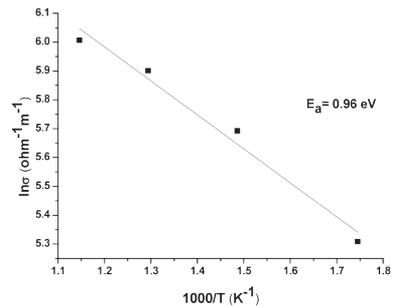
จากกราฟ $\ln \sigma$ กับ $1000/T$ ดังแสดงในภาพที่ 8 พบว่า พลังงานกระตุ้นในการนำไฟฟ้าของสารประกอบ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 คือ 1.07, 1.00, 0.96 และ 0.97 eV ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเมื่อเติม Ag_2O พวหะต้องใช้พลังงานในการกระตุ้นน้อยกว่าสารที่ยังไม่เติม

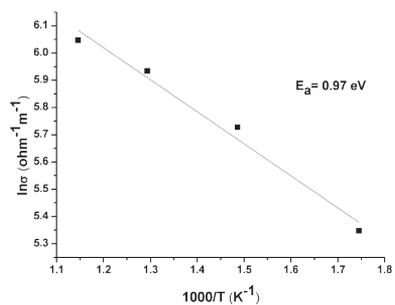
(a)

(b)

(c)

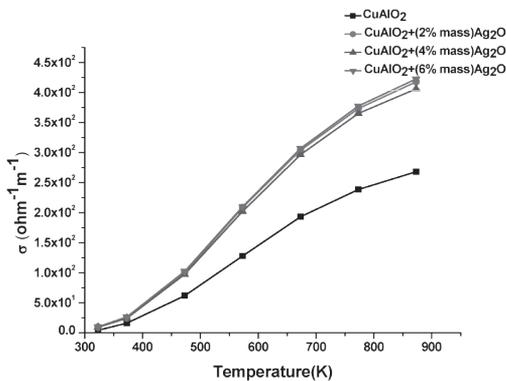

(d)

ภาพที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง $\ln \sigma$ กับ $1000/T$ ของสาร

ตัวอย่าง $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$ (a) $x = 0.0$,
(b) $x = 2.0$, (c) $x = 4.0$ และ (d) $x = 6.0$

ค่า PF คำนวณได้จากสมการที่ (1) จากภาพที่ 9 จะพบว่า ค่า PF ของทุกปริมาณการเติมจะเพิ่มขึ้นที่อุณหภูมิสูงขึ้น ซึ่งปริมาณการเติม Ag_2O ที่ $x = 2.0$ พบว่ามีค่า PF มากที่สุด คือ $8.03 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ที่อุณหภูมิ 873 K

ภาพที่ 9 ค่า PF ตั้งแต่อุณหภูมิห้องถึง 873 K ของ $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าสภาพนำไฟฟ้า และค่าเพาเวอร์แฟคเตอร์ที่อุณหภูมิ 873 K ของ งานวิจัยนี้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์ซีเบค (VK ⁻¹)	ค่าสภาพการนำไฟฟ้า ($\Omega^{-1} \text{ cm}^{-1}$)	ค่า PF ($\text{Wm}^{-1} \text{ K}^{-2}$)
$\text{CuAl}_{0.9}\text{Fe}_{0.1}\text{O}_2$ K. Park และคณะ [4]	4.24×10^{-4}	4.30	7.80×10^{-5}
$\text{CuAl}_{0.88}\text{Mg}_{0.12}\text{O}_2$ K. Park และคณะ [5]	5.09×10^{-4}	0.85	2.25×10^{-5}
$\text{CuAl}_{0.999}\text{Ca}_{0.001}\text{O}_2$ T. Kurotori และคณะ [6]	4.50×10^{-4}	1.72	7.40×10^{-5}
$\text{CuAlO}_2 + (2.0\% \text{ mass}) \text{Ag}_2\text{O}$ (งานวิจัย)	4.38×10^{-4}	4.18	8.03×10^{-5}

จากตารางที่ 1 พบว่า งานวิจัยที่ 4-6 ใช้อุณหภูมิในการสังเคราะห์ CuAlO_2 คือ 1473 K ได้ค่า PF สูงสุด $7.80 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ในขณะที่งานวิจัยนี้ใช้อุณหภูมิในการสังเคราะห์ 1373 K ได้ค่า PF สูงสุด $8.03 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ แสดงให้เห็นว่าการสังเคราะห์ CuAlO_2 โดยการเติม Ag_2O เพื่อทำให้เกิดปรากฏการณ์ Liquid Phase Sintering สามารถลดอุณหภูมิที่ใช้ในการสังเคราะห์ และปรับปรุงสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ CuAlO_2 ได้

4. สรุปผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์สารตัวอย่าง $\text{CuAlO}_2 + (x\% \text{ mass})\text{Ag}_2\text{O}$; $x = 0.0, 2.0, 4.0$ และ 6.0 โดยปฏิกิริยาของแข็งที่อุณหภูมิ 1373 K ผลการวิเคราะห์พบว่า เกิดโครงสร้างของ CuAlO_2 และ Ag โดยที่การเติม Ag_2O ที่ $x = 2.0, 4.0$ และ 6.0 สารตัวอย่างจะมีขนาดเกรนใหญ่กว่าสารตัวอย่างที่ไม่ได้เติม Ag_2O อธิบายได้โดยใช้หลักการ Liquid Phase Sintering สารตัวอย่างที่เติม Ag_2O มีค่าการนำไฟฟ้าสูง และมีค่าสัมประสิทธิ์ซีเบคต่ำกว่าสารตัวอย่างที่ไม่ได้เติม Ag_2O สารตัวอย่างที่เติม Ag_2O ที่ $x = 2.0$ มีค่า PF สูงที่สุด คือ $8.03 \times 10^{-5} \text{ Wm}^{-1}\text{K}^{-2}$ ที่อุณหภูมิ 873 K

5. เอกสารอ้างอิง

[1] Bhandari C. M. and. Rowe D. M. (1995). CRC handbook of thermoelectrics, Taylor & Francies, Boca Raton.

[2] Rudradawong C., Wichainchai A., Sakulkalavek A., Hongaromkid Y. and Ruttanpun C. (2014). Method of high active preparation and electrical properties of CuFeO_2 , Advanced Materials Research, vol. 979, Jun 2014, pp. 302–306.

[3] Park K., Ko K.Y. and Seo W.–S. (2005). Thermoelectric properties of CuAlO_2 , Journal of the European Ceramic Society, vol. 25, March 2005, pp. 2219–222.

[4] Park K., Ko K.Y., Kwon H.–C. and Nahm S. (2006). Improvement in thermoelectric properties of CuAlO_2 by adding Fe_2O_3 , Journal of Alloys and Compounds, vol. 437, September 2006, pp. 1–6.

[5] Park K., Ko K.Y., Seong J.K and Nahm S. (2007). Microstructure and high–temperature thermoelectric properties of polycrystalline $\text{CuAl}_{1-x}\text{Mg}_x\text{O}_2$ ceramics, Journal of the European Ceramic Society, vol. 27, March 2007, pp. 3735–3738.

[6] Kurotori T. and Sugihara S.. (2005). Thermoelectric Properties of $\text{CuAl}_{1-x}\text{M}_x\text{O}_2$ ($\text{M}=\text{Zn}, \text{Ca}$). Materials Transactions, vol. 46, July 2005, pp.1462–1465.

[7] Ito M., Seo W.–S. and Koumoto K.. (1999). Thermoelectric properties of PbTe thin films prepared by gas evaporation method, Journal and Materials Research, vol.14, pp. 209–212.

[8] Fujita K., Mochida T. and Nakamura K. (2001). High–temperature thermoelectric properties of $\text{Na}_x\text{CoO}_{2-y}$ single crystals, Japanese Journal of Applied Physics, vol. 40, pp. 4644–4647.

[9] Roy R., Hoover M.R., Bhalla A.S., Slaweck T., Dey S., Cao W., Li J. and Bhaskar S., (2007). Ultradilute Ag –aquisols with extraordinary bactericidal properties: role of the system $\text{Ag}–\text{O}–\text{H}_2\text{O}$, Materials Research Innovations, vol. 11, March 2007, pp. 3–18.

[10] Bentor Y. (2015). Periodic Table: Silver, Chemical Elements.com, MLA's Website, URL: <http://www.chemicalelements.com/elements/ag.html>, access on 06/03/2015.

[11] Randall M. G., Pavan S. and Seong J.P. (2008). Review: Liquid Phase Sintering, Journal of Materials Science, vol. 44, December 2008, pp. 1-39.